

Ympäristönsuojelun sivuvaikutukset hallintaan

Ympäristökysymyksiin liittyvä tieto on harvoin varmaa ja aukotonta, eikä tietämystä läheskään aina sovelleta parhaalla mahdollisella tavalla käytäntöön. Erityishaaste on se, että tietyn ongelman ratkaisuyritykset voivat aiheuttaa yllättäviäkin sivuvaikutuksia muilla sektoreilla, alueilla tai tulevaisuudessa. Nämä sivuvaikutukset voivat olla myönteisiä tai kielteisiä.

Ei aina mene kuin Strömsössä...

Ympäristönsuojelun hyvät aikomukset ovat monesti kääntyneet itseään vastaan. Kansalaiset ovat ponttevasti vastustaneet esimerkiksi luonnonsuojeluohjelmia ja suuretujen suojelua, lyijytöntä bensiiniä ja etanolipohjaisia polttoaineita. Viime vuosina nääraa ovat herättäneet haja-asutusalueiden jätevesiasetus, helikopterilentojen kielto ja asuntojen energiatodistukset. Teollisuus ja laivayhtiöt ovat ponttevasti kritisoineet laivaliikenteen polttoaineen rikkihiilipitoisuuden rajoittamista, eivätkä maanviljelijät ole kokeneet kaikkia ympäristömääräyksiä mielekkäiksi ympäristönkään kannalta.

Osa vastustuksesta on ollut perusteltua,

osa taas on kummunnut väärinymmärryksistä. Tyypillisesti kritiikki on juontunut ainakin osin siitä, että ympäristönsuojelu uhkaa välittömiä taloudellisia etuja tai pakottaa muuttamaan vanhoja tapoja, tottumuksia ja arvostuksia. Tutkimustieto tarjoaa eväitä tällaiseen kritiikkiin vastaamiseen. Parhaat argumentit yleensä voittavat, kunhan niitä sitkeästi pidetään esillä keskustelussa.

Toisaalta tutkimustieto antaa aineksia myös lisäkritiikille. Moniulotteisiin ympäristökysymyksiin liittyy aina epävarmuuksia, erilaisia näkökulmia ja ristiriitaisiakin tavoitteita. Epävarmuuksia suhteettomasti korostamalla niin sanotut ilmastokeptikot ovat joskus pyrkineet luomaan harhaanjohtavia mielikuvia. Tämä on osaltaan kärsittänyt keskustelua ja vaikeuttanut myös perustellun kritiikin esittämistä. Ilmastopolitiikkaan liittyy selviä virheitä ja epäönistumisia, mutta niiden myöntäminen ei tarkoita että kaikki epäilevät tai vähättelevät väitteet olisivat tosia.

SIHA-hanke virittää keskustelua

Sivuvaikutukset hallintaan: monitieteisen tiedon hyödyntäminen ympäristönsuojelussa (SIHA) -hankkeessa pureudutaan tutkimustiedon hyödyntämiseen ja tiedeviestintään. Hanke toteutetaan Suomen ympäristökeskuksessa vuoden 2014 aikana ja sen rahoittajana on Tieteen tiedotus ry.

Hankkeessa kartoitetaan erilaisia ympäristönsuojeluun liittyviä sivuvaikutuksia ja pyritään löytämään järkeviä tapoja niistä keskustelemiseen.

Yleensä sivuvaikutukset ymmärretään kielteisiksi. Sivuvaikutukset ovat olleet eniten esillä lääketieteessä ja sairaanhoidossa. Terveyskirjasto (2014) määrittelee sivuvaikutuksen olevan "muu kuin tavoiteltu tai odotettu vaikutus, käytännössä usein sama kuin haittavaikutus." Myös ympäristönsuojelussa sivuvaikutukset ymmärretään usein haittoiksi tai toiminnan rajoituksiksi. Ne kohdistuvat tyypillisesti elinkeinotoimintaan tai ihmisten vapaa-ajanaan. Esi-merkiksi uusiutuvan energian suosimisen sivuvaikutuksina voi syntyä melu- ja valohaittoja tuulivoimaloiden lähettävälle. Melu- ja valohaittoja taas voi estää tuulivoimaloiden rakentamisen ja suosia vielä haitallisempia energian tuotantotapoja. Hyötyjen ja haittojen vertailu on usein vaikeaa ja vaatii sekä laajaa tietopohjaa että erilaisten arvostusten ja maailmankuvien yhteensovittamista.

Sivuvaikutusten huomioinnissa tarvitaan viranomaisten, päätöksentekijöiden, tutkijoiden ja kansalaisten välistä monipuolista vuoropuhelua. SIHA-hanke pyrkii edistämään vuoropuhelua muun muassa kartoitamalla eri toimijoiden näkemyksiä siitä, minkä tyyppiset sivuvaikutukset voivat olla oleellisia ympäristösektorille.

Eri toimijoille aiheutuviin haittoihin vaurautuminen ja niiden minimoiminen on tärkeää ympäristönsuojelun onnistumiseksi. Parhaassa tapauksessa ristiriitojen liennyttämiseen riittää jo se, että mahdolliset haitat on tunnistettu etukäteen ja niistä on keskusteltu asianomaisten kanssa. Joskus pelkää virheellisten ennakkoluulojen tunnistamista ja oikaiseminen auttaa. Vaikutusten laaja-alainen ennakoarviointi on kuitenkin työläästä, eikä mikään arviointimenetelmä voi taata, ettei ikäviä yllätyksiä synny (Lyytimäki 2011).

Haittojen ennakointiakin tärkeämpää voi olla ympäristönsuojelun sivuhyötyjen näkyväksi tekeminen. Usein tätä vaikeuttaa se, että hyödyt kohdistuvat pitkälle tulevaisuuteen tai laajalle joukolle, kun taas haitat

ovat välittömiä ja tiettyyn toimijaan kohdistuvia. Hyötyjen konkretisointia siis tarvitaan. Esimerkiksi ekosysteemipalveluiden konkretisointi erilaisten indikaattoreiden avulla voi auttaa kaupunkien viheralueiden arvon tunnistamisessa (Söderman & Saarela 2011).

Houkutus ympäristönsuojelun hyötyjen esittämiseen rahamääräisenä on suuri, koska kuntien ja valtion taloudellinen tilanne on kireä. Eurot puhuttelevat niin päättäjiä kuin veronmaksajia. Kaikkia hyötyjä – tai haittoja – ei kuitenkaan välttämättä ole mielekästä mitata rahalla. Yksi ydinkysymys sivuvaikutuksista keskusteltaessa onkin se, miten budjetitirraamien ulkopuolelle jäävät vaikutukset saadaan mukaan päätöksentekoon.

Kirjallisuus

Lyytimäki J. (2011). Kestävään kehitykseen liittyvien vaikutusten ennakoarviointi politiikkasuunnittelussa ja päätöksenteossa. Ympäristöministeriön raportteja 24/2011. Ympäristöministeriö: Helsinki.
SIHA-hanke, Suomen ympäristökeskus. www.syke.fi/hankkeet/siha
Söderman T. & Saarela, S-R (2011). Kestävät kaupunkiseudut – Kriteereitä ja mittareita suunnittelun työvälineiksi. Suomen ympäristökeskus: Helsinki.
Terveyskirjasto (2014). Sivuvaikutus. http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=ltt03168

Kokemuksia sivuvaikutuksista kaivataan

Oletko kohdannut yllättäviä haittoja, joita ympäristönsuojelusta on suoraan tai välillisesti aiheutunut? Entä onko ympäristönsuojelu tuottanut odottamattomia tai vähälle huomiolle jääneitä hyötyjä muilla sektoreilla?
SIHA-hankkeen vetäjä Jari Lyytimäki on kiinnostunut kuulemaan kokemuksiasi. Järin tavoittaa parhaiten sähköpostilla: jari.lyytimaki@ymparisto.fi tai puhelimitse: 0295 251 397.